

ישיבת "הכותל" ירושלים
לעילוי נשמת
ר' לוי ב"ר משה בלאתי ז"ל
תרומת אשתו וילדי-לונדון

תורת התנאים (זכ) ז"ל

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה כה

אל רבי לר' חייא זיל לעין מב וקדשיה לירח
ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל דו וקים

זיל לעין מב וקדשיה . שם היו
קטשים לקדש את אהוש כדלוי'
בפסיקתא בפסוק תקצו בחדש שופר
למה בית דין מקושין החדש בפין טב
לפי שהא בית הועד אחר הקב"ה
בית מעד של כל העולם שנאמר
(ישעיה ג) כי מליון הלא תורה ואחרי'
בירוסלמי כשם שמוקשים ציבנה ק'
מוקשים בפין טב משמע שהיה שם
בית דין קבוע דומא ריבנה :

זל לעין
טב וקדשיה . דואג היה שלא ירעט
פלוו צני ערו כשיקדשו למחר
לפי שרלו השנה כל יום כ"ט וסלק
פלוטסה מפלי ומרי פירש שגורו
גורה בתקופת שלא יקדשו את
החדש : דוד מלך ישראל . נמשל
ללבנה שנאמר טו (תהלים ט) ככחו
כמשע עדי כרח יטן עולם :

אוצר מסכת ראש השנה הכבוד פרק אם אינן מכירין יז 33

(דף כה) אמר ליה רבי לר' חייא זיל לעין מב וקדשיה ושלח
לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים . סוד המאמר
הזה ידוע למשכילים והוא מה שרמזו בפרקנו זה ועל זה נהן לו סימן בדוד
מלך ישראל חי וקים ולא נהן לו סימן אחר להודיע סוד הלבנה הפנימי
שמשם כה מלכות בית דוד הרווחת לו וכשיבא עת קץ ועמ דודים ויהיה
הרעון למלאות פנימה של לבנה ולא יהיה שם שום מיעוט יהי אור הלבנה
כאור האמה ואור החמה יהיה כאור שבעת הימים שהם ימי בראשית ותמלא
הסרונה של לבנה כמו שהיתה קודם שהמטעה שאל' את שני המאורות
הגדולים ואז יתקיים מה שנאמר ונקשו את אלהיהם ולא דויד מלכס אשר חקים
להם והנה רמזתי לך סוד גבוה מעל גבוה :

חידושי אגדות ראש השנה מהר"ל קכו קכה

ולפיכך אמר שלח [לי] סימן דוד מלך ישראל חי
וקיים, פי' חי וקיים אחר שהקב"ה המשיל
את המלכות של דוד ללבנה, כמו שקיים הלבנה לעד
כך מלכותו קיים לעד גם כן, וזהו שאמר (תהלים
פ"ט) וכסאו כשמש נגדי בירח יכון עולם, תלה הכתוב
[הנצחית של כסא דוד] בירח, ופי' הדבר כסאו כשמש
נגדי כמו שהשמש [הוא מלך ומושל גדול כך מלכותו,
וכמו הירח אף אם נפסד אורו חתר להתחדש כך מלכות
בית דוד חוזר להתחדש אף אם גלתה], ולפיכך אמרו
(סנהדרין מ"ב א') שעתידים להתחדש כמותה ולפאר
ליוצרים. [וזה שאמר] שלח לי סימנא דוד מלך ישראל
עדיין חי וקיים, [כלומר סימן מלכותו] וכאלו הוא
קיים וזה ידוע. / ויש מפרש דוד מלך ישראל חי
וקיים הוא סוד, שקרא דוד השכינה שהיא מדתו
של דוד, ופי' דוד חי וקיים על מדתו, ומדתו של
דוד בה תלוי קדוש החודש, וכמו שאמרו ז"ל (שם)
כל המברך על החודש בזמנו כאלו הקביל פני שכינה,
וכך פירש הרמב"ן ז"ל מדתו של דוד חי וקיים שגורם
קדוש הלבנה, ואני אומר שהדברים הם כפשוטם
כדלעיל שכנה את הירח דוד, כמו שאמרנו למעלה
ואמר כי דוד קיים בענין זה שמתקדשים החודש
הוא חי וקיים לדוד. /

דוד מלך ישראל חי וקיים. [פירושו] זה כי
מלכות דוד דומה אל וקדשיה לירחא ושלח לי
מלכות הירח מה הירח סימנא דוד מלך ישראל חי
הוא נקרא קטון, גם כן וקים.
דוד נקרא קטון ודוד הוא
הקטון (שמואל א' י"ז), והיו לתמר שני תאומים פרץ
וזרח נגד שני המאורות, זרח נגד החמה [שהיא
זורחת], פרץ נגד הלבנה שהיא פרוצה, ומלכות בית
דוד מפרץ. זמן פרץ עד שנתבטל המלכות בית דוד
הם [כ"ח] דורות, פרץ חצרון [רם] עמינדב נחשון
שלמה בוועז עובד ישי דוד שלמה [רחבעם] אביה
אסא יהושפט [יהורם] אחזיה יואש אמציה עזיהו
יותם אחז יחזקיה מגשה אמון יאשיהו [יהויקים]
צדקיה, ואלו כ"ח דורות הם נגד כ"ח יום שאור
הלבנה נראה ויום אחד אין אור שלה נראה והוא
מכוסה תחת השמש, ולפיכך לא היו רק כ"ח דורות
והם גם כן נגד כ"ח [מחנות] הלבנה שהלבנה סובבת
בהן והם ידועים. כלל הדבר כי ישראל מונין ללבנה
והאומות לחמה, [וכמו כן מונין למלך, ולכך ראוי
שיהיה מלכות ישראל דומה אל הירח שמונין אליו].
/ וכמו דאמר ראוי להיות ממשלת מלכות ישראל
שהיא מלכות דוד שהוא עיקר מלכות ישראל ראוי
להיות דומה לממשלת הירח. /

רבי אלעזר בן שמוע הוה מטייל על כיה ימא רבא
חמא אילפא דמיטרפא בימא כהריפת עין טבעת וטבע כל
מה דהוה בה חמא חד גבר דיתיב על קורשא דספינתא
מגלא לגלא סליק ליבשתא כד הוה ערטיילי והוה
מיטמר בכיה ימא ארעת ענתה דישראל סלקין לריגלא
בירושלם אמר להון מן בני עשו אחוכון אנא הבו לי זעיר
כסות ואיכסי בה תתאי דערעני ימא ולא אישתוב גבאי
מידי אמרין ליה כן יתערערן כל אומתך תלה עיניה וחמא
ית רבי אלעזר דהוה מטייל ביניהן אמר מסתכל אנא דאת
גבר סב ויקיר מאומתך ואת חפים ביקרי דברייתא אלא
זכי בי והב לי תכסית דאכסי בה תתאי דערערן ימא הוה
על רבי אלעזר בן שמוע שבע איצטלוון שלח חד ויהביה

תמצאנו, "על פני המים" — לאדם שהפליג על פני המים וטבע ואבד מטענו ובגדיו, תן לו לחם, ולאחר ימים תמצא ממנו תמורה טובה.

ועוד: רבי אלעזר בן שמוע, הוה מטייל על כיה ימא רבא — היה מטייל על שפת הים הגדול. חמא אילפא דמיטרפא בימא, כהריפת עין טבעת, וטבע כל מה דהוה בה — ראה ספינה שהיא מטורפת בים, וכהרף עין טבעה, וטבע כל מה ומי שהיה בה. חמא חד גבר דיתיב על קורשא דספינתא, מגלא לגלא סליק ליבשתא כד הוה ערטיילי והוה מיטמר בכיה ימא — וראה איך איש אחד מניצולי אותה ספינה טובעת יושב על קרש שנחלש מהספינה, ומגל לגל הוא שט ועולה ליבשה כשהוא היה ערום והיה נטמן ומסתתר במערומיו על שפת הים. ארעת ענתה דישראל סלקין לריגלא בירושלם — אירעה השעה שישראל עולים לרגל לחוג בבית המקדש שבירושלים, והיו שם על שפת הים רבים מישראל באים והולכים לירושלים (ועיי הערות), ומשראה האיש ניצול הספינה, שהיה גוי רומי, את היהודים האלה — אמר להון: מן בני עשו אחוכון אנא, הבו לי זעיר כסות ואיכסי בה תתאי, דערעני ימא ולא אישתוב גבאי מידי — מן בני עשו אחיכם אני, רומי אדומי מודע עשו, דהמו אס כן על "אחיכם", תנו לי מעט כסות ואכסה בו את גופי, שפגעני הים ולא פלט אתי דבר, אמרין ליה: כן יתערערן כל אומתך — כן יפגעו כל בני אומתך, "שלא עשו נהג ביעקב כאח ולא הרומיים נוהגים בישראל כאחים ואינם זוכרים אחותם לישראל אלא כחונפים בשעה שהם צריכים להם "כמוך", ולא נתנו לו דבר", והגוי הוה — תלה עיניה וחמא ית רבי אלעזר דהוה מטייל ביניהן — הרים עיניו וראה את רבי אלעזר בן שמוע שהיה מטייל ביניהם, אמר — הגוי לרבי אלעזר: מסתכל אנא דאת גבר סב ויקיר מאומתך ואת חפים ביקרי דברייתא, אלא זכי בי והב לי תכסית דאכסי בה תתאי, דערערן ימא — רואה אני שאתה איש זקן ונכבד כעמך ואתה מבין בכבוד הבריות, לכן עשה עמי צדקה ותן לי כסות שאכסה בה את תחת, שפגעני הים, ובאותה שעה — הוה על רבי אלעזר בן שמוע שבע איצטלוון — שבעה לבושי בגדים, מפני צינת הרוח של שפת הים, שלח חד ויהביה ליה —

מאימתי פרק ראשון ברכות דף ג

ג שם תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לתורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל ובא אליהו ז"ל ושמר לי על הכתח (והמתין לי) עד שסיימתי תפילתי לאתר שסיימתי תפילתי אמר לי שלום עליך רבי ואמרת לי שלום עליך רבי ומורי, אמר לי בני מפני מה נכנסת לתורבה זו אמרת לי להתפלל

הכותב

משית ועל יסוד זה נבנה מאמר זה לר' יוסי שפעם אחת נכנס להתפלל לתורבה לדרוש את ה' על תרבות ירושלים ומרוב דבקות נפשו בזאת המחשבה באה אליו השגה כדמות נבואה קטנה על ידי אליהו הקיים בגוף ונפש וא"ל בני מפני מה נכנסת לתורבה כלומר מפני מה אתה מצטער בזאת המחשבה ח"ו כי אולי אפשר שהיה כקורא תגר כנגד מרותיו יתברך וגם דקדוק לשון מפני מה המורה לשון תימה ולא אמר לפי נכנסת והוא השיבו שאין בונת מחשבותי זאת רק להתפלל לפניו יתברך ימחר יחישו בנין חרבות ירושלים ואליהו השיב לו מפני מה לא התפללת בדרך אפשר שרפו לו כי עדיין לא הגיע העת ההיא ודי לו שיתפלל בדרך שראוי ומתייב אצלן להתפלל על קיום והעמדת ישראל בכל ימי אורך הגלות הרומה לדרך ואל יחשוב את עצמו כאלו הוא קרוב לעיר ומרהר יגיע למחוז חפצו ולזה השיב לו שהוא ירא מעוברי דרכים שיה' ר"מ על רבוי המעיקים המתחרשים תמיד בהיותנו גולים בין העובדי כוכבים מצד גזירותם הקשות נגד עם ה' אלה גם לבקשת צרכי הגוף והכרחיים, וכל זה יתבטל בזמן הגאולה ע"ד אמרם עתידה א"י שחוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר יהי פסח בר בארץ וגו' ואין זה כפשוטו ממש רק לומר כי בימים ההם יושבי א"י ישיגו לחם לאבול ובגד ללבוש בלי יגיעה ועמל ומלאה הארץ דעה את ה'

תניא אמר ר' יוסי פעם אחת וכו' . לבי אומר לי כי יש במאמר זה נגלה ונכתר . הנגלה כפי השטח ממש ענין תפלה נכנס להתפלל בתורבה אחת ואע"פ שרבים סעמי הארץ חסידים דרך הנכנסים לים לא ישמעו אמילו קול הברה כאשר היה ר' יוסי גדול בתורה וירא תשא נגלה אליו אליהו ז"ל והזוירו שירחיקו עצמו מן הסכנה ולא יכנס לתורבה ואל יסמוך על תם ולזה הקפיד אליהו ז"ל על עצמו שלא רצה ליכנס לים כדי שיהא נאה דורש ונאה מקיים ואל זה כיון רבי יוסי באומרו ושמר לי על הפתח ומרש"י המתין להזדויר לתלמיד שלא ישתבש למרש"י לשון ושמר כפשוטו שהיה נצב עליו לשמר מן המיוקין ואמר כשסיימתי א"ל שלום לרכבו שאליהו הוהיר את עצמו מלחבר עמו אמילו בדברי תורה עד שיעא מן הסכנה. עוד תועלת שני מספור ענין אליהו כי אצל גבורתו ענותותו . ולכן הקדים לו שלום לרבי יוסי העובד ביראה ופחד כתלמיד הנרתע לאחוריו מלפני רבו, ולא היה בו כח לתת לו שלום עדי שהקדים לו רבו ואז השיב לו כתלמיד רב שלום עליך רבי ומורי . ואח"י ההזוירו בעניני תפלות ולמדו ג' דברים וזאת האזהרה בדברי תורה היתה סבה שזכה לשמוע בת קול מדרגה קטנה ממדרגת רוח הקודש . אמנם בפירוש מה ששמע בתורבה וכו' אחשוב שיש ענין נסתר כתוב בדרך חידה והוא כי בראות רבי יוסי שכבר עלה ימים רבים אחר החורבן ועדיין משית לא בא נתן לבו ומחשבתו להתפלל על הענין כאשר עשה דניאל שאמר למלאות לתרבות ירושלים וגו' ואתנה את פני לבקש תפלה וגו' והאמת שדורו של רבי יוסי היה אחר דורו של רבי עקיבא שנצטער על אחיור ביאת משית וטעה בימי מספר וחשב שכן כוויבא היה

(ד) ויתנו אל יעקב אל כל אלהי הנכר אשר בידם, ואת הנזמים אשר באזניהם, ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שכנם — יעקב הטמין וקבר ונעו רמב"ן עה"ת וספורנו). את כל האלילים תחת האילן אשר אצל העיר שכנם — רבי ישמעאל ברבי יוסי, סליק לצלאה — עלה, מצפונה של ארץ ישראל, להתפלל — בירושלם — אצל חרבות בית-המקדש, כנדרש (ש"יט יא): "בין שחרב בית-המקדש, ובין שלא חרב — אין השכינה זזה מתוכו" (עיי"ש), כדרכו — עבר בהדין פלטנוס — באותו "הר-גרוזים", שבהרי שומרון, אצל העיר שכנם, שה"כתיים" — ה"שומרונים", שהם בני עממים שהביא מלך אשור, מכונה ועוד ארצות, והושבים בארץ-ישראל בהרי שומרון, אחרי שהגלה מארץ-ישראל את עשרת-השבטים לארצות רחוקות במזרח, כמו שכתוב בספר מלכים (מ"ב יז, כד"ג), והם מחשיבים את ההר הזה שאצל שכנם, ויש להם שם בית עבודה-זרה (ועיי' לעיל לב, י, ובחולין ג), וחמא יתיה חד שמראי — וראהו שומרוני אחד, א"ל — השומרוני לרבי יכריי: "להיכן את אזיל" — לאן אתה הולך? א"ל: מסיק מצלי בהדא — עולה להתפלל באותה — ירושלים", א"ל: "ולא טב לך מצלי בהדא טורא בריכא, ולא בההיא קלקלתא" — וכי לא מוטב לך להתפלל בזה ההר המבורך (ראה דברים יא, כט), ולא באותו בית שהוא עתה חורבה — ואשפה? ועיי' ב"ק כא, וברש"י שם ד"ה אקלקלתו, א"ל — רבי ישמעאל: אומר לכם — מה היא הסיבה האמיתית ומה הוא הסוד שאתם סוגדים כאן במקום הזה (עפ"י ירוש' ע"ז ה, ד) — למה אתם דוגמים, לכלב שהיה להוט אחר הנבילה, וכשאינו מוצא כשר טרי לפניו במקום גלוי, הוא מחפש אחר נבילות סרוחות וטמונות מתחת לפני הקרקע (ועיי' פסחים לא, א) — כך — אתם, לפי שאתם יודעים שעבודת-כוכבים טמונה תחתיו, כמו — דכתיב כאן: "ויטמון אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכנם", לפיכך אתם להוטים אחריו, שהרי בגלוי לא העיזו לעבוד עבודה-זרה, וכששמעו השומרונים דברים אלו מפיו, היו — אמרין — אומרים: "דין בעי מנסבא" — זה רוצה לקחתה (הוספת המעתיק: פירוש: מאחר שזה יודע שעבודת-כוכבים טמונה שם, ודאי יקחנה), לחללה ולכוונה, או לעבדה... ונתיעצו עליו להרגו, והוא שמע רמזותיהם והבין כוונתם (עפ"י ירוש' שם, עיי"ש), וקם וערק בליליא — וקם וכרח כלילה, הרי שאמת זו היחה כוונתם בעבודתם שם, שחששו פן יטלנה משם.

השוכר את הפועל פרק חמישי ע"ז

ר' ישמעאל כי רבי יוסי אול להרא נפוליה? אחן כותיא לגביה אמ' לון אנא מחסי לכן דמיה אהון סגרין לאהן טורא אז לצמטיא דחחוחו דכתיב ויטמן אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכנם. שמת קלן אסרין נקרין נסדר לאילין כוביאי ורע דאינון בעי מיקטליניה וקרין ונפק ליה:

הרואה פרק תשיעי ברכות דף ס

ההוא תלמידא דהוה

שקיל ואויל אבתריה דרבי ישמעאל בר' יוסי [בשוקא דציון] הווייה דקא מפחיד א"ל חמאא את דכתיב (ישעיה לב) פחדו בציון הטאים. א"ל והא כתיב (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד [א"ל] ההוא בדברי תורה כתיב.

28 ביצה פרק ראשון ביצה אין צדין פרק שלישי ביצה כז

דאמר רבי שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי א"ר יוסי בן שאול אמר רבי טיטוס קדלא קדישא דבירושלים ר' שמעון וחבריו אמרו הלכה ברבי מאיר אמרו והא איתנה קשישי פניה טובא אלא כשיטת ר' מאיר אמרוהו

והאמר ר' שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי אמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי טיטוס קדלא קדישא דבירושלים א"ר עשר מצעות זו על גבי זו וכלאיים תתרתיהו אמרו לישן עליהם (*משום שנאמר לא יעלה עליך)

א. "ראה חיים עם אשה אשר אהבת, כל ימי חיי הבלך אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלך, כי הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר אתה עמל תחת השמש", לא "חיים" ולא "אשה" כפשוטם של חיי הבלך העולם הזה הוא שלמה משבח, אלא כמשל הוא מדבר, על מצוות ומעשים טובים, כנדרש לעיל בכמה מקומות, ודרוש גם כאן כאשר — אמר רבי, משום עדה קדושה — של חכמים, שהיתה "בירושלים" (ביצה כז, עיי"ש), שהיו אומרים: קנה לך אומנות — להתפרנס בה (ועיי' לעיל, ג, ט). עם התורה — שקנית לך, מה טעמא — ודרש יש לכך מן המקרא, שכתוב: "ראה חיים עם אשה אשר אהבת", "חיים" — "זו תורה", "עם אשה" — "זו אומנות" (וליש כאן תתקיעו), וכמו שדרשו חכמים (מד"מ, י:), "אין 'חיים' אלא תורה", וכן "אשה" זו משל לפרנסת חירו וביטו (כבשבת ק"ח, א), או כי "חיים" זו אומנות, שהיא מחיה את בעליה (וכדלעיל ג, ט, עיי"ש), וכמו שדרש כאן לחזק, ואילו "אשה" זו תורה, שכן היא משולה חכיד כדברי שלמה (וכדלעיל א, ג, ד-ה, ועוד), ושלמה אומר כאן כי "חיים" של אומנות יראה לקנות לו עם "אשה" — "תורה" (רו"ח), ואמר לכן "אשר אהבת כלשון עבר, שהיא אהבת הישנה, מסיני (עיי' עיי"ש), ושמתוך אהבתה איך עושה קידום לחפור בה אלא עוסק בה לשמה ומתפרנס מאומנות אשר עמה, ולמה הוא קורא אותן "עדה קדושה", לפי — ששם היו רבי יוסי בן משולם, ורבי שמעון בן מנסיא — "וחבריו" (ביצה שס) — שהיו נוהגים כקדושה, באותה הדרך האמורה, שהיו משלשין — מחלקים להם לשלטה חלקים את — היום, שליש לתורה, שליש לתפילה, שליש למלאכה, וכמלאכים קדושים שהם משלשים שלוש "קדושות" כיום להקב"ה (רו"ח), ויש אומרים: שהיו יגעין בתורה בימות החורף, כשאין עבודת שדה וכרם, ובמלאכה — בימות הקיץ, כשיהו וככרם (עיי' ברכות לה, א), וזהו קדושתם שהם מקדישים עצותיהם לה' ושהם נוהגים קדושה בתורה שלא להתפרנס ממנה, וקדושים מעוין, כמו ששנינו (אבות ב, ב): "וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עוון", וכן — רבי יצחק בן אלעזר, היה קורא לרבי יהושע בריה דרבי טימי ורבי בורקי "עדה קדושה", שהיו משלשין — ימיהם, שליש לתורה, שליש לתפילה, שליש למלאכה.

א. א. 'ראה חיים עם אשה אשר אהבת' אמר רבי משום עדה קדושה קנה לך אומנות עם התורה מה טעמא 'ראה חיים וגו' ולמה הוא קורא אותן עדה קדושה ששם היו רבי יוסי בן משולם ורבי שמעון בן מנסיא שהיו משלשין היום שליש לתורה שליש לתפילה שליש למלאכה ויש אומרים שהיו יגעין בתורה בימות החורף ובמלאכה בימות הקיץ רבי יצחק בן אלעזר היה קורא לרבי יהושע בריה דרבי טימי ורבי בורקי עדה קדושה שהיו משלשין שליש לתורה שליש לתפילה שליש למלאכה.

ח (רבי שמעון בן כנסיא אימר משם ר"ש בן יוחאי הגי' התב' הדיק' והזכיר [6] והזכיר והזכיר והזכיר והזכיר נאה לצדיקים ונאה לעולם [7]. שנאמר 'עמרת הפארת שיבה בדרך צדקה תמצא, ואמר 'עמרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם, ואמר 'הפארת בתורים כהם והדר זקנים שיבה, ואמר 'לחפיה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בדר ציון ובירושלים ועד זקנו כבוד : (ז) רבי שמעון בן כנסיא אימר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים טולם נתקיים ברכי ובבני.

18 מאימתי פרק ראשון ברכות

ראמר ר' יוחנן ותיקין היו *נומרין אותה עם הנץ החמה תניא נמי הכי *ותיקין היו נומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך ^{מכאן} גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום א"ר וירא מאי קראה *יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים העיד ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים *כל הסומך גאולה לתפלה אינו נווק כל היום כולו

[פי] קהלון
[סי] תום מוכס
[מז] זשי' מוס
[יחז] לו: סוף
[ר"ס] אב
[טנין]

פ ה ד י צ ק

צד

ג. ומתבאר לנו בזה תוכנה של סמיכות גאולה לתפלה. דהנה עבודת התפלה בכלל לא נתיחדה דוקא לישראל, ומקרא מלא דבר הכתוב כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. אבל הרי פשוט ומובן הוא כי יש להבחין כמה הבחנות פנימיות של הבדלה בין תפלת ישראל לעמים. אחת ההבחנות הללו מופיעה היא בסמיכות גאולה לתפלה. כלומר הרי הגאולה מיוחדת היא רק לישראל וסמיכות הגאולה לתפלה מיוחדת היא גם את תפלתם של ישראל לעולם בפני עצמו. ותוכן הדברים הוא כי מכיון שעל ידי הגאולה נעשינו לעבדי השם, ועבדי השם מופקעים הם מעניני עצמם, ממילא כשיש להם בקשה אצל רבם, הרי גם מילוי בקשה זו מצרכי הרב הוא. ולעומת זאת אומות העולם שלא מצאנו בהן גאולה ולא נכתרו באותו התואר של עבדי השם, הרי באמת המצוות שלהן אינן אלא בגדר שיעבוד. דהיינו שמחויי מילוי הדרישה של השיעבוד הזה יש להן דברי הרשות אמנם כפי מהותן נמצאים באמת אצלן כוחות חיים מושרשים בהשמה החלק שבין הטומאה והקדושה. וממילא כשיש להן בקשה אצל יוצרם, הרי בקשה זו לספק צרכי עצמן היא באה. וזו היא ההבדלה אשר הגאולה מבחינה בין תפלתם של ישראל לתפלתן של אומות העולם. זו היא תוכנה הפנימי של סמיכות גאולה לתפלה.

ד. וחוזרים אנו בזה להתחלת הדברים, על אודות חזקיהו המלך שבקש שיקבלו תפלתו, מפני שהטוב בעיניך עשיתי, וביארו בו חכמים מפני שסמך גאולה לתפלה. כלומר גם מה שאני מבקש ממך גם זה הוא בכדי שיהא טוב בעיניך. והיינו שסמיכות גאולה לתפלה מגלה היא את טובת המקום הגנוזה בתפלתם של ישראל. והטוב בעיניך עשיתי, שסמך גאולה לתפלה.